

Europos migracijos tinklas

LIETUVOS Nacionalinis Informacijos Centras

„Fiktyvios santuokos kaip nelegalios migracijos kanalas“

Tyrimo santrauka

Kontekstas

Trečiųjų šalių piliečių atvykimas į ES šeimos susijungimo pagrindu įgauna vis didėjančią svarbą. 2010 m. ES valstybės narės išdavė apie 2.5 milijonų leidimų gyventi. 30 proc. buvo išduota šeimos susijungimo pagrindu. Panašios tendencijos stebimos ir Lietuvoje, kur per metus išduodama apie 700 leidimų gyventi šeimos susijungimo pagrindu ir priimama apie 3000 sprendimų pakeisti leidimą gyventi šeimos susijungimo pagrindu.

Lietuva vykdo ribojančią imigracijos politiką, todėl migrantai iš trečiųjų šalių, norintys atvykti į Lietuvą, bet neatitinkantys keliamų reikalavimų, bando/gali bandyti ieškoti kelių gauti vizą ar leidimą gyventi neteisėtais būdais. Vienas tokių – fiktyvios santuokos/registruotos partnerystės su Lietuvos piliečiais ar teisėtai Lietuvoje gyvenančiais užsieniečiais sudarymas bei fiktyvus įvaikinimas. Identifikacijos, prevencijos ir kovos su tokiais pažeidimais praktika Lietuvoje dar nėra didelė, keliai ar apgaulės būdai nebuvo giliau analizuoti. Ši studija – tai pirmas tokio pobūdžio bandymas apžvelgti ir įvertinti situaciją, įstatyminę bazę bei identifikuoti praktines problemas, kylančias tiriant fiktyvias santuokas, registruotas partnerystes ar fiktyvų įvaikinimą.

Įstatyminė bazė ir apibrėžimai

Įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (Žin., 2004, Nr. 73 – 2539) (toliau – Įstatymas) neapibrėžia sąvokos „šeima“. Tačiau Įstatymas įvardija, kas migracijos kontekste yra laikomi šeimos nariais. Kas yra „šeimos nariai“ priklauso nuo rėmėjo, pas kurį atvyksta šeimos nariai, statuso – ar jis yra trečiosios šalies pilietis, ar nejudus Lietuvos Respublikos pilietis, ar ES arba judus Lietuvos Respublikos pilietis. Pažymėtina, kad sutuoktinis/partneris atvykstantis iš ne ES šalies turi būti ne jaunesnis nei 21 metų, o vaikai – ne vyresni nei 18 metų.

Įstatymas neapibrėžia **santuokos** bei **registruotos partnerystės** turinio. Tai apibrėžia kiekvienos šalies, iš kurios atvyksta trečiosios šalies pilietis, teisė, t.y. užsienyje sudarytą santuoką ar registruotą partnerystę Lietuvos migracijos institucijos pripažįsta be papildomų procedūrų. Gyvenimas nesusituokus (neregistruota partnerystė) pagal Įstatymą nebūtų laikomas gyvenimu šeimoje ir pagrindu atvykti į Lietuvą.

Leidimas gyventi užsieniečiui sudariusiam santuoką su tos pačios lyties Lietuvos Respublikos piliečiu šeimos susijungimo pagrindu nebūtų išduotas, nes tokia santuoka/registruota partnerystė nebūtų įregistruota Civilinės metrikacijos skyriuje. Civilinės metrikacijos skyriai įregistruoja tik tokias Lietuvos Respublikos piliečių santuokas, kurios neprieštarauja LR civiliniam kodeksui. Tačiau santuokos/registruotos partnerystės sudarytos užsienyje tarp dviejų užsieniečių nėra apskaitomos ir vertinamos Lietuvos institucijų. Todėl neaišku, kaip būtų elgiamasi tokiu atveju, jei leidimo šeimos susijungimo pagrindu prašytu užsienietis, kuris yra sudaręs užsienyje pripažįstamą registruotą partnerystę su kitu užsieniečiu, teisėtai gyvenančiu Lietuvoje. Šį klausimą greičiausiai spręstų teismas.

Įstatyme apibrėžtos **fiktyvios santuokos, fiktyvios registruotos partnerystės ir fiktyvaus įvaikinimo** sąvokos. Santuoka ar registruota partnerystė Įstatymo apibrėžiamos kaip fiktyvios, kai jos sudaromos siekiant gauti leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje ir nesiekiant sukurti Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatytų kitų santuokos ar registruotos partnerystės teisinių pasekmių. „**Fiktyvios tėvystės**“ sąvoka, nors neapibrėžta, išplaukia iš Įstatymo sąvokos „**fiktyvus įvaikinimas**“, kuris apibrėžiamas kaip įvaikinimo procedūra, kuri atliekama siekiant gauti leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje ir nesiekiant sukurti Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatytų kitų įvaikinimo teisinių pasekmių.

Šiuo metu Įstatyme numatyta galimybė panaikinti leidimą gyventi dėl fiktyvios santuokos ar registruotos partnerystės tik tada, kai tokį leidimą turi trečiosios šalies pilietis, atvykęs pas kitą trečiosios šalies pilietį arba nejudų Lietuvos Respublikos pilietį. Tačiau fiktyvias santuokas gali sudaryti ir ES piliečiai arba judūs Lietuvos Respublikos piliečiai. Todėl Seimui pateiktose Įstatymo pataisose numatyta galimybė panaikinti ES piliečio šeimos nario leidimą gyventi tuo atveju, kai trečiosios šalies pilietis santuoką ar registruotą partnerystę su ES piliečiu ar judžiu Lietuvos piliečiu sudarė fiktyviai.

Būtina pabrėžti, kad Įstatyme apibrėžtos sąvokos taikomos tik Įstatymo reglamentavimo srityje, t.y. užsieniečių migracijos procedūrose. Socialinės apsaugos, civilinės teisės ir kitose srityse šeimos narių sampratos gali skirtis nuo tų, kurios apibrėžtos Įstatyme.

Santuokos/ registruotos partnerystės teisėtumo vertinimas

Kai atvyksta sutuoktinis ar registruotas partneris ir kreipiasi dėl leidimo gyventi šeimos susijungimo pagrindu, Migracijos departamento prie LR vidaus reikalų ministerijos (toliau – Migracijos departamentas) ir migracijos tarnybos darbuotojai turi įvertinti, ar sudaryta santuoka ar registruota partnerystė nėra fiktyvi. Vertinama užsieniečio santuoka arba registruota partnerystė, sudaryta per 5 metų laikotarpį prieš prašymo išduoti/pakeisti leidimą gyventi pateikimą ir kelianti pagrįstų įtarimų.

LR vidaus reikalų ministro įsakymuose¹ įvardinti **veiksniai**, pagal kuriuos galima spręsti, kad registruota partnerystė ar santuoka yra fiktyvi:

- susituokus arba sudarius registruotos partnerystės sutartį negyvenama kartu;
- sutuoktiniai ar partneriai netvarko bendro ūkio;
- sutuoktiniai ar partneriai nekalba abiem suprantama kalba;
- iki santuokos ar registruotos partnerystės sutarties sudarymo asmenys nebuvo susitikę;
- apie svarbias aplinkybes sutuoktiniai ar partneriai pateikia prieštarigus duomenis;
- santuokai arba registruotos partnerystės sutarčiai sudaryti buvo sumokėti pinigai (išskyrus kraičio forma duotus pinigus, jeigu tuokiasi piliečiai tų šalių, kuriose kraičio davimas yra įprastas dalykas);
- yra požymių, kad vienas ar abu sutuoktiniai praeityje buvo sudarę fiktyvią santuoką ar fiktyvią registruotos partnerystės sutartį.

¹Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2005 m. spalio 12 d. įsakymas Nr. 1V-329 „Dėl dokumentų leidimui laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje gauti pateikimo ir leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiams išdavimo, keitimo, panaikinimo, taip pat įvertinimo, ar santuoka arba registruotos partnerystės sutartis buvo sudaryta arba vaikas buvo įvaikintas, kad užsienietis gautų leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 126-4509; 2009, 62-2501) (žr. 43 p.) ir Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministro 2005 m. gruodžio 21 d. įsakymas Nr. 1V-445 „Dėl leidimų nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiams išdavimo bei fiktyvios santuokos sudarymo įvertinimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr.5-157) (žr. 28 p.).

Dažniausia įtarimų pareigūnams kelia santuokos, kuomet sutuoktiniai iki santuokos sudarymo mažai bendravo, jie nekalba viena kalba, yra skirtinga jų socialinė padėtis, yra didelis amžiaus ar išsilavinimo skirtumas.

Norėdami įvertinti įtarimus, migracijos tarnybų pareigūnai atlieka patikrinimus, ar sutuoktiniai gyvena kartu, ar bendrai tvarko ūkį, ar kalba abiem suprantama kalba, kiek laiko bendravo iki santuokos sudarymo. Ši informacija yra gaunama atliekant sutuoktinių apklausas raštu bei patikrinimus vietoje. Apklausos atveju yra parengti specialūs klausimynai, kuriuose abiejų sutuoktinių atskirai klausiama tų pačių faktų – kaip susipažino, kokie bendri draugai, kaip atrodo būstas ir pan. Jeigu pateikta informacija nesutampa, kyla pagrįstų įtarimų, kad sudaryta santuoka gali būti fiktyvi. Taip pat gali būti atliekamos tėvų, kaimynų, draugų, pažįstamų apklausas. Jei vienas iš sutuoktinių ar partnerių yra ne ES pilietis ir gyvena ne Lietuvoje, tai apklausą Migracijos departamento rašytiniu prašymu atlieka Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybės pareigūnas. Atsisakymas būti apklaustiems yra rimtas pagrindas manyti, kad sudaryta santuoka yra fiktyvi. Jei nepakanka surinktų duomenų ir informacijos, leidžiančios manyti, kad sudaryta santuoka arba registruota partnerystė yra fiktyvi, Migracijos departamentas priima sprendimą išduoti leidimą laikinai gyventi Lietuvoje ir paveda migracijos tarnybai santuoką stebėti toliau. Surinkus papildomų duomenų, Migracijos departamentas vertina, ar yra pakankamas pagrindas manyti, kad santuoka, registruota partnerystė yra fiktyvūs ir tuo pagrindu panaikinti/nepratęsti leidimo gyventi šeimos susijungimo pagrindu.

Panaši procedūra būtų taikoma ir dėl fiktyvaus įvaikinimo nustatymo. Įtarus, kad vaikas įvaikintas fiktyviai, raštu apklausiami vaiko tėvai pagal specialius klausimynus.

Statistika/ situacija

Pirmas fiktyvios santuokos atvejis buvo oficialiai identifikuotas 2001 m. pabaigoje, kai užsienietė sudarė santuoką su Lietuvos Respublikos piliečiu ir kreipėsi dėl leidimo laikinai gyventi išdavimo. Kilus įtarimų, kad santuoka gali būti fiktyvi ir siekiant nustatyti santuokos fiktyvumą, 2002 m. buvo surinkta medžiaga ir išsiųsta prokuratūrai. Tuo metu galiojusiam įstatyme „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (Žin., 1998, Nr. 115-3236) nebuvo įtvirtintos sąvokos „fiktyvi santuoka“. Tačiau prokuratūra įvertinusi surinktus duomenis, panaikino santuoką ir leidimas gyventi šeimos susijungimo pagrindu nebebuvo išduotas. Pirmą kartą „fiktyvios santuokos“ sąvoka ir „atsisakymo išduoti leidimą gyventi pagrindas“ atsirado 2004 m. balandžio 29 d. priimtame įstatyme „Dėl užsieniečių teisinės padėties“.

Nors įtarimų (tikrintų atvejų) dėl santuokos fiktyvumo skaičius auga (nuo 18 įtarimų ir tikrinimų 2008 m. iki 59 tikrinimų 2011 m.), atsisakymų išduoti leidimus gyventi santuokos pagrindu skaičius išlieka nedidelis (2011 m. buvo atsisakyta išduoti 16 leidimų laikinai gyventi dėl pagrįstų įtarimų, kad sudaryta santuoka yra fiktyvi ir 3 leidimai panaikinti). Ši problema tapo aktualesnė Lietuvai prisijungus prie Šengeno erdvės (neretai užsieniečiai leidimą laikinai gyventi Lietuvoje vertina kaip galimybę patekti į Šengeno erdvę). Todėl ateityje skaičiai gali augti.

1 lentelė. Fiktyvių santuokų tendencijos 2006 m. – 2011 m.

Metai	Priimta sprendimų išduoti/ pakeisti leidimą laikinai gyventi santuokos pagrindu	Tikrinta įtartinų atvejų	Atsisakyta išduoti LLG	Panaikinta leidimų
2006	1965	...	13	...
2007	2304	28	8	...
2008	2698	18	4	1
2009	2985	21	10	2

2010	2924	61	20	1
2011	2867	59	16	3
Iš viso		187	71	7

Šaltinis: Migracijos Departamentas prie LR VRM

Šiuo metu Lietuvoje fiksuojami tik fiktyvių santuokų atvejai. Iki šiol nebuvo nustatytas nei vienas fiktyvios partnerystės ar fiktyvaus įvaikinimo atvejis. Taip pat nebuvo identifikuotas nei vienas atvejis, kuomet fiktyvi santuoka būtų sudaryta tarp dviejų trečiųjų šalių piliečių.

Dažniausiai fiktyvios santuokos sudaromos su Ukrainos, Baltarusijos, Gruzijos ir Rusijos piliečiais.

2 lentelė. Trečiųjų šalių piliečių, kuriems buvo neišduotas leidimas gyventi esant pagrįstu įtarimų, kad sudaryta santuoka fiktyvi, skaičius 2008 m. – 2011 m.

PILIETYBĖ/LYTIS	2008		2009		2010		2011		2012	Iš viso
	M	V	M	V	M	V	M	V	V	
AZERBAIDŽANO				2		1				3
ARMĖNIJOS		1								1
BALTARUSIJOS			2		1	5	1	2		11
GRUZIJOS		1		4	1	3		1	1	11
PAKISTANO						2		1		3
RUSIJOS					1	1	2	1		5
TURKIJOS				1		1		1		3
MOLDOVOS	1			1						2
UKRAINOS	1				2	2	4	3		12
Iš viso	2	2	2	8	5	15	7	9	1	51

Šaltinis: Migracijos Departamentas prie LR VRM. M-moteris, V-vyras.

Fiktyvios santuokos pagrindų leidimus gyventi Lietuvoje 2008 m. – 2011 m. siekė gauti 16 užsieniečių moterų ir 35 užsieniečiai vyrai.

Motyvai, skatinantys sudaryti fiktyvias santuokas

Pagrindinis motyvas, dėl kurio trečiųjų valstybių piliečiai bando sudaryti fiktyvias santuokas – galimybė laisvai keliauti ES viduje ir galimybė dirbti Lietuvoje be apribojimų (nereikalingas leidimas dirbti). Lietuvos piliečių atveju pagrindinis motyvas būna finansinė nauda.

Pažymėtina, kad atvykus į Lietuvą kaip šeimos nariui taikomos didesnės užsieniečio apsaugos garantijos, nei atvykus kitais pagrindais. Pagal Lietuvos įstatymus šeimos ryšiai, ypač su Lietuvos piliečiu (o dažniausiai fiktyvios santuokos ir būna su Lietuvos piliečiais), garantuoja, kad užsienietis galės išgyventi Lietuvoje 5 metus ir gauti leidimą nuolat gyventi Lietuvoje. Kitais atvejais teisėtai būti Lietuvoje 5 metus yra pakankamai sudėtinga, pvz., leidimai dirbti išduodami tik 2 metams; jeigu steigiamos įmonės, nėra garantijos, kad įmonė nebankrutuos.

Be to, atvykus šeimos susijungimo pagrindu ir negavus laikino leidimo gyventi, užsienietis gali bandyti naudotis ir ES teisine apsauga. Pavyzdžiui, valstybės institucijoms pradėjus leidimo gyventi panaikinimo ir užsieniečio išsiuntimo procedūras, užsieniečiai pradeda naudotis Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 str. įtvirtintomis garantijomis dėl šeimos gyvenimo išsaugojimo. Todėl valstybės institucijoms daug sudėtingiau įrodyti, kad užsieniečio išsiuntimas yra svarbesnis gėris visuomenei nei užsieniečio teisė į šeimos susijungimą.

Fiktyvumo nustatymas, patikrinimai, problemos

Lietuvos nacionalinė politika neišskiria fiktyvių santuokų/ registruotų partnerysčių kaip reiškinio, keliančio ypatingą grėsmę neteisėtos migracijos srityje. Fiktyvumo nustatymas yra įstatymiškai reglamentuotas. Tačiau pareigūnai pabrėžia, kad kova su fiktyviomis santuokomis yra praktinė problema ir jos išspręsti vien tik teisės aktais neįmanoma. Pagrindinė priemonė leidžianti spręsti, ar santuoka yra fiktyvi, yra įtarimus sukeliančių atvejų stebėjimas ir apklausos. Ilgi tyrimai reikalauja žmogiškųjų resursų. Pasigendama ir metodologinių gairių, kaip vykdyti tyrimus.

Pareigūnai nurodo, kad ypač sunku nustatyti, ar santuoka fiktyvi, kai leidimo gyventi šeimos susijungimo pagrindu prašoma pirmą kartą, nes trečiosios šalies pilietis leidimo gyventi laukia trečiojoje valstybėje ir pareigūnai neturi galimybių įvertinti santuokos tikrumo. Sudėtingi ir tie atvejai, kai vienas iš sutuoktinių po santuokos išvyksta gyventi į kitą ES valstybę, o likęs sutuoktinis tai slepia (pvz., sako, kad yra išvykęs pas draugus, sergančius tėvus, darbo reikalais). Nėra jokių praktinių galimybių patikrinti tokių santuokų, nes nėra vieningos ES duomenų perdavimo/apsikeitimo sistemos. Patikrinimai atliekami, kuomet užsienietis atvyksta prisitęsti leidimo gyventi. Nėra bendradarbiavimo praktikos ir nustatant atvejus, kuomet santuoką su ne-ES piliečiu sudaro judus Lietuvos Respublikos pilietis kitoje ES valstybėje.

Šiuo metu santuoką panaikinti sutuoktinių ar prokuroro prašymu gali teismas. Migracijos institucijos nėra įpareigota kreiptis į teismą/prokuratūrą dėl santuokos pripažinimo negaliojančia. Pasitaiko atvejų, kuomet leidimas gyventi panaikinamas (esant pagrįstų įtarimų, kad sudaryta santuoka fiktyvi), tačiau pati santuoka nėra panaikinama. Užsienietis, kuriam panaikintas leidimas gyventi, bet kurio santuoka nepanaikinta, gali kreiptis dėl nacionalinės vizos šeimos susijungimo pagrindu. Siūloma tobulinti teisinį reguliavimą dėl santuokų pripažinimo negaliojančiomis visais atvejais, nustačius, kad sudaryta santuoka yra fiktyvi.

Nustatant fiktyvių santuokų atvejus, Migracijos departamentas atlieka koordinavimo funkciją bei, įvertinęs visą turimą informaciją, priima sprendimą išduoti arba atsisakyti išduoti leidimą laikinai gyventi. Jis taip pat atstovauja bylas teismuose, jei sprendimas neišduoti/panaikinti leidimą gyventi yra apskundžiamas.

Atsakomybė ir sankcijos

Iki 2011 m. Lietuvoje nei baudžiamoji, nei administracinė atsakomybė už fiktyvias santuokas, registruotas partnerystes ar įvaikinimus nebuvo numatyta. 2011 m. gruodžio 22 d. Administracinių teisės pažeidimų kodeksas buvo papildytas 206⁵ straipsniu, kuriuo numatyta administracinė atsakomybė Lietuvos gyventojui už pagalbą neteisėtu būdu užsieniečiui gauti dokumentą, patvirtinantį teisę būti ar gyventi Lietuvos Respublikoje². Pažeidimas užtraukia baudą fiziniams asmenims, juridinių asmenų vadovams ar juridinių asmenų vadovų įgaliotiems asmenims nuo dviejų šimtų penkiasdešimties iki vieno tūkstančio litų. Kol kas nėra praktikos taikant šio kodekso straipsnį.

Jeigu yra rimtas pagrindas manyti, kad sudaryta santuoka, registruota partnerystė ar įvaikinimas yra fiktyvus, trečiosios šalies piliečiui panaikinamas arba neišduodamas leidimas gyventi. Taip pat Migracijos departamentas tokiam užsieniečiui gali uždrausti atvykti į Lietuvą iki 5 metų (Įstatymo

²Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas (Žin., 2011, Nr. 163-7758).

133 str.). Tokį sprendimą Migracijos departamentas gali priimti savo iniciatyva arba migracijos tarnybų, konsulinių įstaigų ar kitų institucijų teikimu³.

Fiktyvios santuokos, jeigu jos sudarytos Lietuvoje, gali būti pripažintos negaliojančiomis pagal vieno iš sutuoktinių arba prokuroro ieškinį (Civilinio kodekso 3.39 straipsnis). Užsienyje sudarytos santuokos gali būti pripažintos negaliojančiomis Lietuvoje tik tuo atveju, jeigu būtų įrodyta, kad abu sutuoktiniai, gyvenantys Lietuvoje, santuoką užsienyje sudarė vien tam, kad išvengtų santuokos pripažinimo negaliojančia Lietuvoje. Fiktyvią santuoką negaliojančia pripažįsta bendros kompetencijos (civilinis) teismas. Prokurorai dėl santuokos pripažinimo negaliojančia į teismą kreipiasi gindami viešą interesą.

Apskundimas

Asmuo turi teisę apskusti kiekvieną Migracijos departamento sprendimą administraciniam teismui (pirmos instancijos) per 14 dienų nuo sprendimo įteikimo dienos. Fiktyvių santuokų atveju skundžiamas yra Migracijos departamento sprendimas neišduoti/nepatęsti leidimo gyventi. Skundžiami dauguma sprendimų – tiek pirmos instancijos administraciniam teismui, tiek ir apeliacine tvarka Vyriausiajam administraciniam teismui. 2011 m. buvo apskusti 3 sprendimai: 1 skundas buvo atmestas kaip nepagrįstas, o 2 skundai – patenkinti. Jei sprendimą apskundęs trečiosios šalies pilietis yra Lietuvoje, jis/ji turi teisę likti gyventi Lietuvoje iki tol, kol bus priimtas galutinis teismo sprendimas.

Išvados

1. Tai pirmas tokio pobūdžio tyrimas. Tyrimas buvo atliekamas remiantis antriniais šaltiniais, prieinama statistine informacija ir ekspertų apklausa. Gilesnė atvejų analizė būtų labai naudinga. Tačiau ir šis tyrimas leido atskleisti tam tikras problemas.
2. Fiksuojamų fiktyvių santuokų atvejų nėra daug. Maži skaičiai gali būti susiję ir su tokių atvejų identifikacijos sunkumais. Kaip rodo statistika, daugiausia fiktyvių santuokų sudaroma su piliečiais iš kaimyninių šalių, t.y. panašaus mentaliteto ir kalbančių rusų kalba.
3. Pagrindiniai motyvai, skatinantys sudaryti fiktyvias santuokas siekiant gauti leidimą gyventi Lietuvoje – galimybė laisvai keliauti ES viduje ir galimybė dirbti Lietuvoje be apribojimų (nereikalingas leidimas dirbti). Be to, atvykus į Lietuvą kaip šeimos nariui, taikomos didesnės užsieniečio apsaugos garantijos nei atvykus kitais pagrindais. Lietuvos piliečių atveju pagrindinis motyvas yra finansinė nauda. Visi šie motyvai svarūs išliks ir artimiausioje ateityje, todėl fiktyvių santuokų skaičius nemažės.
4. Kol kas fiktyvių santuokų patikrinimų praktika yra ribota. Daugiausia patikrų vykdoma Vilniaus mieste. Susiduriama ir su žmoniškųjų išteklių problemomis, trūksta patirties, pasigendama metodinių gairių, kaip vykdyti tyrimus. Todėl tikslinga būtų organizuoti mokymus migracijos tarnybų pareigūnams, kaip identifikuoti ir tirti fiktyvių santuokų atvejus, pasinaudojant kitų ES valstybių patirtimi.

³Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. balandžio 20 d. nutarimas Nr. 436 „Dėl Užsieniečių, kuriems draudžiama atvykti į Lietuvos Respubliką, sąrašo sudarymo ir tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 52-1747; 2008, Nr. 107-4085).

5. Yra nustatyti kriterijai, remiantis kuriais pareigūnai gali pradėti tyrimą dėl santuokos fiktyvumo. Tačiau nėra iki galo sukurta fiktyvių santuokų identifikavimo iniciavimo sistema. Tyrimai pradkami pareigūno iniciatyva. Siūloma svarstyti galimybę tam tikras santuokas/ registruotas partnerystes tikrinti be išimčių (pvz., naujai sudarytas).
6. Fiktyvumo nustatymas neretai tęsiasi ilgai (gali trukti iki poros metų), nes nesurinkus pakankamai įrodymų, negalima daryti išvados, dėl santuokos fiktyvumo. Visi Migracijos departamento sprendimai gali būti apskūstai teismui, todėl duomenys turi būti tikslūs ir pagrįsti.
7. Daugumą Migracijos departamento sprendimų neišduoti/nepratęsti leidimo gyventi trečiųjų šalių piliečiai apskundžia. Apeliacijos procedūra trunka ilgai ir tai leidžia migrantams pasilikti Lietuvoje, o neretai ir išvykti į kitą ES šalį.
8. Kilus pagrįstų įtarimų, kad sudaryta santuoka/registruota partnerystė yra fiktyvi, Migracijos departamentas priima sprendimą neišduoti/nepratęsti leidimo laikinai gyventi Lietuvoje. Tačiau Migracijos departamentas nėra įpareigotas kreiptis į prokuratūrą dėl santuokos panaikinimo. Siūloma aiškiai reglamentuoti tolimesnę procedūrą dėl santuokos panaikinimo nustačius, kad santuoka yra fiktyvi.
9. Vienintelė sankcija užsieniečiui, nustačius, kad jis/ji sudarė fiktyvią santuoką norėdamas gauti leidimą gyventi Lietuvoje, yra leidimo naikinimas. Migracijos departamentas taip pat gali uždrausti atvykti tokiam asmeniui į Lietuvą iki 5 metų. Lietuvos piliečiui iki 2011 m. pabaigos iš viso jokia atsakomybė – nei baudžiamoji, nei civilinė – nebuvo numatyta. 2011 m. gruodį priimti Administracinės teisės kodekso pakeitimai turėtų veikti kaip prevencinė priemonė, tačiau neaišku, ar numatyta bauda sulaikys nuo piktnaudžiavimo.